նալով, որ Վանցեանը հիւանդ չէ, յայտնեցին հոգևոր կառավարութեանը խիստ միջոցների դիմել և նրան բերել տալ· բայց հոգևոր կառավարութիւնը փոխանակ նրանց լսելու հետևեալ կարգադրութիւնն արաւ· այսինքն պահանջել Վանցեանից որ տկարութեան համար վկայական ներկայացնէ. և երկու օր ժամանակ տուեց։ Երկու օրից ետքը հոգևոր կառավարութիւնը ստացաւ իրան ցանկացած վկայականը և ներկայացրեց հաշուատեսներին։ Վերջիններս առանց ուշադրութիւն դարձնելու Վանցեանի վկայականին և սպառնալիքներին, խնդրեցին հոգևոր կառավարութիւնից որ բաց անէ իրան կնիքը և թղթերը յանձնէ, բայց կառավարութիւնը չը համաձայնեցաւ և հեռագրեց կոնսիստորին։ Գերապատիւ Մամբրէն պատասխանեց որ, եթէ Վանցեանը հիւանդ է, հարկաւոր է ստիպել նրան որ մի հաւատարմատար նշանակէ իրան կողմից։ Միթէ կարելի է հիւանդին ստիպել, մանաւանդ Վանցեանին, որ ուղեղի հիւանդութիւն էլ ունի, ինչպէս վկայականից երևում է.... Վանցեանին յայտնեցին կոնսիստորի հրամանը, բայց նա ոչ պատասխանեց, ոչ էլ իր կողմից մարդ նշանակեց։ Այն ինչ կոնսիստորիան պատուիրում է անյապաղ վերջացնել հաշիւների քննութիւնը, միւս կողմից պաշտպանողական դիրք է բռնում և նպաստում է գործի ձգձգվելուն։ Ի՞նչ հարկ կայ երկար բարակ գրագրութիւններ անել։ Հոգևոր իշխանութիւնն էլ, ախալցխացիքս ամենքս էլ գիտենք, որ Վանցեանը ամենաաղքատ մարդն է մեր քաղաքում եթէ նա եկեղեցական գումարները վատնել է, նրանից ինչ կարող ենք ստանալ։ Նշանակութիւն չունի նրա առողջ կամ հիւանդ լինելը· ինչքան որ գործը երկարէ, այնքան մեր եկեղեցիները մեծ վնասներ կունենան, ուրեմն հարկաւոր է որ առաջ բաց անել կնիքները, հաշիւներին վերջ տալ, և եկեղեցական կայքերի, զարդերի և այլոց ցուցակները յանձնել նորընտիր երեցփոխանին, որ նա հսկէ նրանց պահպանութեան վրա։ Իսկ Վանցեանի հետ՝ հոգևոր իշխանութեան գործն է վարվել ըստ օրինի։ Հրաւիրում ենք գերապատիւ Մամբրէի ուշադրութիւնը այս բանի վրա։

Օտարական

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷԹԻՑ

—

Օգոստոսի 11

Անցեալ յուլիսի 24-ին նորին գերազանցութիւն Երևանեան նահանգապետ Շալիկօվ առաջին անգամ այցելեց մեր խղճալի Նոր-Բայազէթը, որի հասկացող դասը սպասում էր նորանոր բարենորոգումների քաղաքիս վերաբերմամբ։ Տեղիս պատուաւոր անձինք խումբեր կազմած, փոխանակ քաղաքիս բարելաւութեան համար խնդիրների, զանազան անբաւականութիւններ, գանգատներ, զրպարտութիւններ մէկը միւսի դէմ արտայայտեցին ասելով «այս ինչ դատաւորը, կամ այն ինչ անձնաւորութիւնը լաւ կամ վատ բնաւորութիւն ունի»։ Եւ վերջապէս այսպիսի պարզ և անտեղի խօսակցութիւններով պատահեցին նորին գերազանցութեան։ Նորին գերազանցութիւնը այցելեց քաղաքիս ռուսաց և հայոց եկեղեցիները, զինուորանոցը, բանտունը, գանձարանը, պօլիցիան և ուղևորվեց գաւառիս գիւղերը այցելելու, չը կամենալով որ իրեն առաջնորդեն ծառայողներից. միայն երկու ձիաւորներ վերառաւ և երեք օրից յետոյ վերադարձաւ և ուղևորվեց դէպի Ծաղկաձոր, խոստանալով որ սեպտեմբերին կրկին այցելէ մեր քաղաքը և յայտնեց, որ այստեղ նոր գաւառապետ է նշանակվելու։ Նորին գերազանցութիւնը և հայ եկեղեցու և իր կացարանի մէջ և այստեղից հեռանալու ժամանակ շատ բարեխղճաբար խրատներ էր կարդում հասարակութեանը ասելով. «մի քանի անհատներով այս քաղաքը չէ կարող բարօրութեան հասնել, դուք հարուստներդ պէտք է ինչպէս մարդ խնամէք ձեր դրացիներին, ամեն հարկաւոր օգնութիւնները մատուցանէք հասարակութեան օգտի համար. մի քանիսներով չէ կարելի կազմել հասարակութիւն, չը պէտք է հարուստների կողմից անբաւականութիւններ ստանան ինչպէս միջին, նոյնպէս ստորակարգ դասը ժողովրդեան»։ Այո, այս խօսքերը հասկանալի էին հասկացող և հարստահարված դասերի համար։ Մի և նոյն է մեր Նոր-Բայազէթը և հիմայ։ Խաղաղական դատակնիք են կազմում տէրութեան նշանակված աստիճանաւորները կամ մի քանի աղքատ անհատներ քաղաքիցս աքսորելու նպատակով. և այս նրա համար, որովհետև դատաւորը օրէնքները չէ կամենում ծառայեցնել այս ինչ կամ այն ինչ մի յիմար անձնաւորութեան տղայական կամքին կամ աղքատը իր տուն ու տեղը չէ կամենում առանց վարձատրութեան ընծայել աղայի բարեկամին։

Վաճառական

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են որ Եալտայի մօտ գտնված Օրիանդա պալատը, որ պատկանում է Մեծ Իշխան Կօնստանտին Նիկօլայեվիչին, այս օրերս այրվեցաւ։ Կրակը սկսվեցաւ վերնայարկից։

—

Մեր աշխատակից պ. Րաֆֆի խնդրում է մեզ յայտնել այն պարոններին, որոնք յանձն են առել նրա գրքերը վաճառել թէ Թիֆլիսում և թէ գաւառներում, բարեհաճեն գոյացած փողերը ուղարկել «Մշակի» խմբագրատանը հեղինակի իսկական հասցէով։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են որ օգոստոսի 10-ին գիշերվայ ժամը 2-ին այդտեղ զգալի եղաւ երկրաշարժի բաւական սաստիկ հարուած, բայց անվնաս անցաւ։ Եղանակը այս ամառը, ինչպէս մեզ գրում է մեր թղթակիցը, բաւական հով և անձրևային է անցնում Ղարաբաղում։ Մեզ գրում են նոյնպէս որ այժմ Շուշում տարածված է մի հիւանդութիւն, որ շատ երեխաներ է փչացնում. երեխայի մարմինը սկսում է դուրս տալ, յետոյ բողազը ուռչում է և խեղդում է երեխային։ Այս հիւանդութիւնը, որ գուցէ դիֆտերիտն է, Շուշում անուանում են գ ի ւ լ տ ա ր ա ն։

—

Մեզ գրում են Շուշուց հետևեալ անհաւատալի երևոյթի մասին։ «Այստեղի մի այգու մէջ մի տանձենի, որի կէսի տերևները չորացած, համարեա թափված էին, իսկ միւս կէսի վրա մի քանի տանձեր ունի, այս օրերս նորից սկսեց ծաղկել և ծաղիկները երևացին նոյն իսկ այն ճիւղերի վրա, որոնք զուրկ էին տերևներից»։

—

Ս. Պետերբուրգի նահանգի ռուս ազնուականները դիտաւորութիւն ունեն խնդրել կառավարութեանը որ իրանց զաւակների համար, որոնք սովորում են պետական դպրոցներում, ուղղափառ կրօնի դասատուութիւնը պարտադիր չը լինի, ինչպէս և բոլոր այլակրօնների համար։

—

«Petersburger Ztg.» լրագիրը հաղորդում է որ կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունի կրկին մտցնել համազգեստներ (մունդիր) համալսարանների ուսանողների համար, ինչպէս եղել է Նիկողայոս Կայսրի ժամանակ։ Համազգեստը կունենայ արծաթեայ կոճակներ, մուգ կապոյտ օձիք և ուսանողները կը կրեն համազգեստի հետ և մի թուր։

—

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը յայտնել է հետևեալ տակսա մինչև սեպտեմբերի 1-ը։ Թըխած հացը ցորենի ալիւրից առաջին տեսակի ֆունտը արժէ $5\frac{1}{2}$ կոպէկ, երկրորդ 4 կոպ., տեղական ձևով թխած հացը նոյն ալիւրից, ֆունտը արժէ առաջին տեսակը 6 կ., երկրորդ $4\frac{1}{2}$ կ., ցորենի և կրուպչատկայի ալիւրից խառն հացը՝ լաւաշներ առաջին տեսակի ֆունտը 7 կ., երկրորդ $5\frac{1}{2}$ կ., երրորդ 5 կ.։ Տաւարի մսի ֆունտը առաջին տեսակի 9 կ., երկրորդ 7 կ., սուկի 15 կ., ոչխարի մսի ֆունտը 9 կոպէկ։

—

«Страна» լրագրին գրում են հետևեալը։ «Մեզ հաղորդում են որ կովկասեան վարչութիւնը երկիւղ կրելով որ կովկասեան խաղողի վազերը կը վարակվեն ֆիլօկսէրայի հիւանդութեամբ, խնդրում էր պետական գանձից 12,000 րուբլի օժանդակութիւն այդ հիւանդութեան կրիմից Կովկաս անցնելուն առաջն առնելու համար։ Այժմ, ինչպէս երևում է, ֆիլօկսէրա արդէն տարածվել է Անդրկովկասում և նրան ոչնչացնելու համար տեղական վարչութիւնը խնդրում է պետական գանձից 50,000 րուբլի»։

—

«Новое Время» լրագիրը հաղորդում է որ ներքին գործերի մինիստրութիւնը մի շրջաբերական հրատարակեց, որով հարաւային Ռուսաստանի նաւահանգիստներում արգելվում է բնակվել որոշ պարապմունք չունեցող ռուսահպատակ և առուտուրով պարապող, բայց օտարահպատակ հրէաներին։

—

«Новое Время» հաղորդում է որ երկու անձինք, որոնք բարձր պաշտօն ունեն Ս. Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան մէջ, այս օրերս կառավարութեան հրամանով հնթարկվեցան դատաստանի, որովհետև ծախում էին մեծ գումարով պաշտօններ երիտասարդ բժիշկներին։ Օրինակի համար Ս. Պետերբուրգում բժշկի տեղ ստանալու համար նորաւարտ երիտասարդ բժիշկները պէտք է վճարէին այդ պարոններին 1000 րուբլի, իսկ Կրօնշտատում 200-ից մինչև 500 րուբլի։

—

«Страна» լրագրում գտնում ենք հետևեալ թւանշաններ Ս. Պետերբուրգի և Մօսկվայի քաղաքային դումաների կազմակերպութեան վրա։ Ս. Պետերբուրգի դումայի ձայնաւորների թւում կան 11 զինուորականներ, իսկ Մօսկվայում միայն 2 հոգի, Ս. Պետերբուրգում ոչ մի հոգևորական չը կայ դումայում, իսկ Մօսկվայում 4, Ս. Պետերբուրգի դումայի ձայնաւորների մեծամասնութիւնը, 64 հոգի, պատկանում են պաշտօնեաների դասակարգին, իսկ Մօսկվայում միայն 26 պաշտօնեաներ գտնվում են ձայնաւորների թւում։ Պատուաւոր քաղաքացիներ Ս. Պետերբուրգի դումայում 41 են, Մօսկվայում 50, վաճառականներ առաջին քաղաքում 94 հոգի են, երկրորդում 16 հոգի։ Վերջապէս Ս. Պետերբուրգում արուեստաւորներ թւով 2 են միայն, իսկ Մօսկվայում 26, իսկ գիւղացի ձայնաւորներ ոչ մի մարդ չը կայ Ս. Պետերբուրգի դումայում, այն ինչ Մօսկվայի դումայի մէջ 4 մարդ կայ գիւղացիներից։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԽՆԴԻՐ

—

„Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է որ Փոքր-Ասիայի հայերը դիմեցին արտաքին գործերի մինիստրութեանը, խնդրելով որ մինիստրութիւնը իր աջակցութիւնը ցոյց տայ Թիւրքաց վարչութեանը Հայաստանում վերանորոգութիւններ մտցնելու գործում։

Բեռլինից հեռագրում են անգլիական „Standart“ լրագրին, որ մինչև որ շէյխ Իբրադուլլահը, քիւրդ ապստամբների ա-

---

Ծառան անճարացած ընդունում է այդ պայմանը և մտնում ծախսարարի իշխանութեան տակ։

Մինաս փէզօիչի պարտականութիւններից մէկն էլ այն է, որ նա վճարում է ճանապարհածախս այն աղքատ վկաներին, որոնց դիւանատունը կանչում էր հեռու գիւղերից։ Ամբողջ ժամերով խեղճ գիւղացիք ստիպված են լինում շլինքները ծռած սպասել, թէ երբ պէտք է Մինաս փէզօիչը բարեհաճի տալ նրանց այն, ինչ որ պէտք է ստանան օրէնքով։

—Աղա ջան, գլխիդ ղուրբան, մեզ ճանապարհ դիր· բանից գործից աւարայ եղած զուր տեղը փող ենք խարջում էստեղ—աղաչում է նրանցից մէկը։

—Ի սէր Քրիստոսի, աղա ջան, մեզ մի պահի—խնդրում է միւսը։

—Ռադ ըլէք գլխիցս! բարկանում է Մինաս փէզօիչը։ փող ստացողը կը սպասի, շլինքն էլ կերկարի։

Գիւղացիք նորից գնում են և պատի տակին վերթափում։ Մինաս փէզօիչը նրանց պահում է այն նպատակով, որ ծառայողները հեռանան դիւանատնից։ Հէնց որ բոլորեքեան ցրվում են և սենեկում մնում է միայն ինքը իր մանուկ գրագրի հետ, Մինաս փէզօիչը կանչում է գիւղացիներին։

—Գիտէք ինչ կայ—խօսում է նա բողազը մաքրելով—օրէնքով ձեզնից ամեն մէկին հասնում է տաս մանէթ. բայց որովհետև տէրութեան նեղ ժամանակն է հիմայ, շատ հոգսեր և մեծ ծախսեր ունի, կառավարութիւնը հրամայել է, որ առեն մէկից, ով դիւանատնից փող է ստանում, ծախսարարը մի բան յետ քաշի խաղընի օգտին։ Այս պատճառով ես ամեն մէկից կտրում եմ երկու մանէթ։ Ի՞նչ էք ասում։

—Ծառայ ենք, աղա ջան, ինչ ասենք։ Թագաւորի հրամանի դէմ մեր ինչ բերաննա խօսենք։

—Հա! Այ լաւ խօսք! Այդպէս միշտ ձեր մեծի հրամանները լսող ու կատարող պէտք է լինէք—գովում է Մինաս փէզօիչը, փողերը ջամբիւղից հանելով։ Դէ մօտ եկէք և ստացէք ձեր հասնելիքը։

—Գիւղացիք թթու ժպիտը երեսներին ստանում են ութ ութ րուբլի։

—Դէ հիմա ղավթարումը ձեռք քաշէք՝ «ստացայ 10 րուբլի, ֆլան ֆլանքեասօվ.»—թելադրում է Մինաս փէզօիչը։

—Աղա ջան, գլխիդ ղուրբան, ոնց ձեռք քաշեմ, թէ 10 մանէթ ստացայ, քանի որ երկուսը կտրեցիր—համարձակվում է խոնեմութեամբ նկատել մէկը։

—Էշ հաստագլուխ! բարկանում է Մինաս փէզօիչը։ կտրեցի խօ իմ ջէբս չեմ դնելու։ ինչ ասում են կատարի, քանի որ գլուխդ բանից դուրս չի գալի։

Գիւղացին գլուխը պատելով ձեռք է քաշում։

Երբ բոլորեքեան ստացան փողերը և պատրաստվում էին գնալ, Մինաս փէզօիչը բռնեց նրանց առաջը։

—Ձեր որդկերանց սաղաղին, էս խեղճ եթիմին մի բան բաշխեցէք, ոչ հայր ունի, ոչ մայր. վարձքի համար պահում ենք էստեղ առանց ռոճիկի—խնդրում է նա ցոյց տալով իր մանուկ գրագրի վրա, որ աչքերը գետին գցած աշխատում է արտայայտել երեսի վրա խորին թշուառութիւն։

Գիւղացիք մի մի բան բաշխում են «եթիմին» և դուրս գալիս։ Այսպիսով Մինաս փէզօիչը վեց վկաներից ստացաւ օգուտ 12 րուբլի, որոնցից երեք րուբլին մտաւ ծառայի ջէբը և դրանով լռութեան կնիքը դրօշմեց նրա բերանի վրա։

Իսկ որբ գրագիրը Մինաս փէզօիչի հարազատ որդին էր...

Արդիւնքի աղբիւրներից ամենաշահաւէտը և մշտականը ռոճիկ բաժանելու պրօցեսն է։ Ամեն ամսի 20-ին այն սենեակում, ուր պարապում է ծախսարարը, կատարվում են ամենախայտառակ տեսարաններ, ծիծաղաշարժ վօդըվիլներ։ Ամսի 20-ին տեսնել Մինաս փէզօիչին և չատել նրան բոլոր սրտով—անկարելի է։ Նրա դէմքի ամեն մի գիծը շնչում է այդ օրը ծայրայեղ անամօթութեամբ, աներևակայելի մրրութեամբ։ Ամեն մի ծառայողից, սկսած ամենաբարձրից մինչև ամենացածը Մինաս փէզօիչը, անկարելի է, պէտք է մի բան պոկի՝ 20 կոպէկով, 10-ով, 5-ով, մինչև տնգամ մէկ կոպէկով! Մէկին ասում է՝ «մանր չը կայ, յետոյ կը տամ», միւսին լրբաբար աշխատում է հաւատացնել, թէ ռոճիկը լիովին տուեց, ինչպէս է պատահել, որ 2 կոպէկը պակսել է—չէ հասկանում։ Աւելի բարձր աստիճանաւորների առաջ գալարվելով ներողութիւն է խնդրում, որ «մանր 32 կոպ.» չը կայ, երեկոյեան ծառայի հետ կուղարկի—և ի հարկէ երբէք չէ ուղարկում։ Ռուշունց, թուք, անէծք,—էլ բան չէ մնում, որ այդ օրը չը թափվի Մինաս փէզօիչի գլխին։ Բայց նա համբերութեամբ տանում է բոլորը։ Եւ—մի և նոյնը ճշտութեամբ կատարվում է ամեն ամիս։

Ես կարող էի դեռ շատ օրինակներ բերել, բայց նկարագրածս կարծեմ բաւական է, որ ընթերցողները կարողանան ծախսարար Մինաս փէզօիչի վրա մի հասկացողութիւն կազմել։ Գուցէ մէկը նրանցից բաղդի բերմունքով ստիպված կը լինի ծառայել Մինաս փէզօիչի հետ։ Այն ժամանակը նա կը համոզվի, որ նկարագրածս իսկականի հետ ուղիղ է»։

Նկատող